Jan 3, 1-21

J3:1-21 Mezi farizeji byl člověk jménem Nikodém, člen židovské rady. 2 Ten přišel k Ježíšovi v noci a řekl mu: "Mistře, víme, že jsi učitel, který přišel od Boha. Neboť nikdo nemůže činit ta znamení, která činíš ty, není-li Bůh s ním."

3 Ježíš mu odpověděl: "Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo znovu (shůry), nemůže spatřit království Boží." 4 Nikodém mu řekl: "Jak se může člověk narodit, když už je starý? Nemůže přece vstoupit do těla své matky a podruhé se narodit." 5 Ježíš odpověděl: "Amen, amen, pravím tobě, nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího. 6 Co se narodilo z těla, je tělo, co se narodilo z Ducha, je duch. 7 Nediv se, že jsem ti řekl: Musíte se narodit znovu. 8 Vítr vane, kam chce, jeho zvuk slyšíš, ale nevíš, odkud přichází a kam směřuje. Tak je to s každým, kdo se narodil z Ducha." 9 Nikodém se ho otázal: "Jak se to může stát?" 10 Ježíš mu řekl: "Ty jsi učitel Izraele, a tohle nevíš? 11 Amen, amen, pravím tobě, že mluvíme o tom, co známe, a svědčíme o tom, co jsme viděli, ale vy naše svědectví nepřijímáte. 12 Jestliže nevěříte, když jsem vám mluvil o pozemských věcech, jak uvěříte, budu-li mluvit o nebeských?

13 Nikdo nevstoupil na nebesa, leč ten, který sestoupil z nebes, Syn člověka. 14 Jako Mojžíš vyvýšil hada na poušti, tak musí být vyvýšen Syn člověka, 15 aby každý, kdo v něho věří, měl život věčný. 16 Neboť Bůh tak miloval svět, že dal ~~svého~~ jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.

17 Vždyť Bůh neposlal ~~svého~~ Syna na svět, aby soudil, ale aby skrze něj byl svět spasen. 18 Kdo v něho věří, není souzen. Kdo nevěří, je již odsouzen, neboť neuvěřil ve jméno jednorozeného Syna Božího. 19 Soud pak je v tom, že světlo přišlo na svět, ale lidé si zamilovali více tmu než světlo, protože jejich skutky byly zlé. 20 Neboť každý, kdo dělá něco špatného, nenávidí světlo a nepřichází k světlu, aby jeho skutky nevyšly najevo. 21 Kdo však činí pravdu, přichází ke světlu, aby se ukázalo, že jeho skutky jsou vykonány v Bohu."

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὄνομα αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων· 2 οὗτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββί, οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐδεὶς γὰρ δύναται ταῦτα τὰ σημεῖα ποιεῖν ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ᾽ αὐτοῦ.

3 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 4 λέγει πρὸς αὐτὸν [ὁ] Νικόδημος, Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; 5 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. 6 τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστιν, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστιν. 7 μὴ θαυμάσῃς ὅτι εἶπόν σοι, Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. 8 τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ᾽ οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει· οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. 9 ἀπεκρίθη Νικόδημος καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; 10 ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; 11 ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. 12 εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια πιστεύσετε; 13 καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. 14 καὶ καθὼς Μωϋσῆς ὕψωσεν τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, 15 ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων ἐν αὐτῷ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. 16 Οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν

τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται ἀλλ᾽ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. 17 οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν εἰς τὸν κόσμον ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ᾽ ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι᾽ αὐτοῦ. 18 ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. 19 αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ αὐτῶν πονηρὰ τὰ ἔργα. 20 πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ· 21 ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα.

Janova třetí kapitola, respektive její hlavní část – rozhovor s Nikodémem, která končí veršem 21 je jednak hojně známá, hojně i – pochopitelně fragmentárně – citovaná, neboť obsahuje několik velmi okřídlených a oblíbených výroků. Jak to ale vše jde dohromady, respektive, jaký to dává smysl jako celek? To ovšem není vůbec lehké vyhmátnout a i můj pokus zůstane pouze pokusem. Neuděláme ovšem chybu, když budeme nejprve bedlivě naslouchat samotnému textu a pokusíme se v něm vyhmátnout nuance a náznaky, kterými se rozhovor ubírá a které mu, případně, dávají nový směr. Pro tento účel jsem text předběžně rozdělil do čtyř oddílů, a přičlenil rovněž text originální, neboť originální znění má právě u této perikopy extrémní důležitost.

Nejprve tady máme úvodní oslovení Nikodémovo. Ten dle evangelistova podání přišel za Ježíšem v *noci*. Proč to? V noci znamená neveřejně, tajně. V noci se chodí za záležitostmi, které nepotřebují světla, ba jim světlo může škodit (a Ježíš to Nikodémovi v pravý čas vrátí). Nemusí to být samozřejmě vždy jen záležitosti zavrženíhodné, i dobré činy se někdy konají v noci, když má dotyčný strach, co by se stalo, kdyby je při nich někdo viděl. V noci pohřbívá Antigoné svého bratra, v noci se vydává na dobrodružné potulky Mikuláš z Myry, aby při nich zachraňoval svými penězi chudé dívky. I u leckterých politických vyjednávání je lépe, není-li na ně příliš vidět. To bude nejspíš Nikodémův případ: Oficiálně se Ježíšovi asi přiznat nemůže, ale přišel vyjednávat – projevit sympatie; a dokonce nemluví jen sám za sebe: *víme*, že jsi učitel, který přišel od Boha… Připomíná i Ježíšova *znamení*, σημεῖα jeden z klíčových pojmů Janova evangelia. (To mu mohl ovšem jen evangelista vložit do úst, a skoro bych řekl, že ano, protože v dalším vývoji rozhovoru nehrají žádnou roli; ono totiž většina závažných rozhovorů Ježíšových s dalšími mluvčími se odehrává v návaznosti na nějaké znamení: vykonané – uzdravení slepého nebo chromého, nebo alespoň očekávané a diskutované – nová studnice pro Sychar; zde však žádné znamení rozhovoru nepředchází, proto jsou Ježíšova znamení aspoň všeobecně připomenuta).

Diplomatickou řeč však Ježíš abruptně přeruší: nebude žádné vyjednávání, žádná postupná modifikace poměrů: je třeba radikálního řezu, přerodu. Než se však pokusíme porozumět vlastnímu obsahu Ježíšových slov, je potřeba zmínit další velice významný formální rys těchto janovských rozhovorů Ježíše s jinými lidmi. Takřka vždy při nich dochází k momentu nedorozumění: Ježíšovi partneři pochopí Ježíšova slova v jiném smyslu, nebo nepochopí jejich skrytý duchovní význam: Samaritánka se těší, že Ježíš vykope novou studnici, když se před ní zmíní o živé vodě, Marta pochopí Ježíšova slova: „Tvůj bratr vstane“ jako vyznání pravověrné farizejské víry v budoucí vzkříšení, a další podobné příklady. Jestliže lze například v těchto případech pochopit řečené dvojím způsobem, oč snáze dojde k nedorozumění, použije-li mluvčí, tedy zde Ježíš, slovo, které má už čistě jazykově dva značně odlišné významy. A právě to se stane a je zdrojem nedorozumění v této Nikodémovské perikopě. Je jím slovo **ἄνωθεν**ve verši 3,3. Než jsem začal psát tuto stať, prošel jsem nejdůležitější překlady bible do moderních evropských jazyků a **všechny** toto slov překládají právě tak, jak je uvedeno i pro nás standardním Českém ekumenickém překladu, totiž ***znova, opět***. Je to ovšem význam tohoto slova v řečtině běžnější, avšak už jen pohledem na ně, bez potřeby nějakého hlubokomyslného etymologického rozboru, zjistíme, že starší, původní význam musel být – a také byl - ***shůry***. Neuvědomíme-li si tuto dvojznačnost, nebo spíše dokonce homonymitu dvou různých slov, nemůžeme pochopit, že i v tomto rozhovoru jde o Janovské „nedorozumění“ a jak vzniká. [1] Dává tedy smysl předpokládat, že Ježíš chtěl Nikodémovi říci: „Nenarodí-li se člověk ***shůry,***

1Jak potom ovšem zprostředkovat toto poznání čtenářům Bible v překladu, je jiná otázka, která

nemůže spatřit království boží“, avšak použil k tomu výraz, který má zároveň význam *znovu* a Nikodém ho pochopil právě tak. To dost jednoznačně prozrazuje jeho další věta. Mluví v ní o tom, že se nemůže člověk narodit, *když je stařec* γέρων ὤν, *a* co by se muselo stát *podruhé* δεύτερον. (Mimochodem i zde je ekumenický překlad mírně nepřesný, neboť klade ono příslovce k nesprávnému slovesu – v řeckém textu se váže ke slovesu εἰσελθεῖν, a tudíž by správnější překlad zněl: „Nemůže podruhé vejít do matčina břicha/života a narodit se“. - A mimochodem, tento výrok rovněž implikuje, že člověk musí existovat před narozením, ba před početím, protože do lůna matky *vchází.*)

Zůstaňme ještě chvíli u této Nikodémovy námitky. Řecký i helénistický svět znaly různé případy (většinou mýtických) proměn (*metamorfóz*), *palingeneze,* nebo i *metempsychózy* (onoho populárního „stěhování duší“). Ale tady se vlastně nepohybujeme v řeckém světě, i když máme před sebou text napsaný řecky. Jsme na jistém ostrově v helénistickém světě, který má své vlastní představy, a těm všeobecně kulturně sdíleným (inkulturovaným) se leckdy i vzpírá. Nikodém argumentuje právě v tomto, židovském duchu: Není možno převracet řád stvoření a tok času; starci se nerodí, starci umírají. Další, co z jeho odpovědi vysvítá, je, že *zrodit se*, znamená jednoznačně *zrodit se z matky*, nic jiného není možné ani myslitelné, toto a jen toto je přirozený řád.

Na tuto námitku mu dává Ježíš odpověď, která v kontextu celého rozhovoru zní ještě poměrně pochopitelně: To, o čem mluvím, není takové zrození, jaké máš na mysli; to se týká těla; to, o čem mluvím já, se týká **ducha (πνεῦμα)**, a je to zrození z vody a ducha/větru.[2] Dobře, máme tedy ještě nějaké jiné zrození, nežli to, jež je dáno přirozeným chodem generací od počátku světa, ale co to je? Interpretace tohoto zrození na církevní svátost není možná, protože teď v době kdy Ježíš s Nikodémem rozmlouvá ještě nic takového (ani církev ani „svátosti“) neexistuje. Respektive mohli bychom takový význam předpokládat, pokud bychom kladli vznik Janova evangelia do doby velmi, velmi pozdní, do třetího nebo dokonce čtvrtého století (kam bývalo též občas umísťováno). My zde máme větší důvěru v autentičnost Janova evangelia, a proto tento výklad odmítáme. Dále bychom se mohli chopit jisté „živlové symboliky“, zvláště když máme oporu v „těle“, které je bezpochyby tělem a ničím jiným, a interpretovat vodu jako duši, a „pneuma“ tedy jako ducha v rámci dosti populární helénistické trojstupňové antropologie. Takový výklad je hladký a otevírá různé symbolické možnosti budoucí alegoréze, ale naráží na stejnou potíž jako výše metamorfóza nebo metempsychóza: Je řecký a v rámci rozhovoru s Nikodémem by asi zcela nezarezonoval. Dovolím si tedy i jej odmítnout a spíše, chci vidět v této dvojici poukaz na přírodní děje: vodu a *vítr*.

V hebrejské bibli se na mnoha místech (ve zprávě o stvoření, v žalmech a jinde) striktně rozlišuje mezi dvojím typem vody, která se většinou nazývá vodou „nad nebesy“ a vodou „pod nebesy“, a my bychom je klidně mohli připodobnit k živé a mrtvé vodě, jak ji známe ze slovanských pohádek. (Mrtvá) voda „pod nebesy“ se vyskytuje ve studních, cisternách a v moři. Studně a cisterny jsou plodem klopotné lidské práce; udržují život a přispívají k němu, ale tak, jako veškeré lidské úsilí a lopocení; nejsou žádným „darem shůry“. Moře je pak v hebrejském myšlení veličinou veskrze zápornou, zlovolnou a nebezpečnou, související se smrtí a podsvětím. [3]

Živá voda se oproti tomu uchovává nad nebesy a může odtud v okamžiku boží přízně a milosti pršet

---

není snadno řešitelná; jestliže totiž použijeme dvě různá slova, nepochopí čtenář, proti čemu se Nikodém vymezuje, respektive co „nepochopil“.

2 Velice brzy budeme muset řešit tuto další dvojznačnost v tomto rozhovoru. Prozatím zaznamenejme, že řecké slovo πνεῦμα má oba tyto významy.

3 Do vod „pod nebesy“ by bezpochyby patřily i řeky, ale ty se v Palestině, až na Jordán, který je ovšem trochu podivnou řekou – vytéká z moře a do moře (ovšem mrtvého!) ústí – nevyskytují, ba ani potoky; ty jsou většinou jen vyschlými wádí, které se mohou na krátko obnovit působením deště.

na zem. K takovéto „čisté“ vodě patří i prameny, ale o těch platí zhruba to, co bylo řečeno v poznámce o potocích: většinou skomírají a rozhojňují se právě jen takovýmto nebeským přívalem a požehnáním. Můžeme tedy vodu, kterou zmiňuje Ježíš, považovat právě za tuto *vodu shůry*; u větru je to očividné: ten přichází vždy „shůry“.

A všem před očima je rovněž regenerativní síla a působení vody – především na vegetaci, ale ani člověk a živočichové nedokáží žít bez vody a i oni jejím nedostatkem strádají. A stejné je to se vzduchem - jakkoli starověcí lidé nedokázali uchopit jeho fyzikální podstatu, a nebyl jim jasný jeho význam pro rostlinstvo, každému bylo odjakživa jasné, že nedýchá-li člověk, rovněž umře. Vzduch, respektive okysličenost krve má rovněž rozhodující význam pro funkci mozku. A to také není nic, co bychom aspoň na základní úrovni nepochopili: Ve vydýchané místnosti, v přeplněném vlaku nebo autobuse se nedá myslet; lidé tam postupně nejsou schopni ani jednodušších duševních činností a postupně usínají, nebo i hůře - umírají. Působení vzduchu/Ducha je ovšem také mnohem méně uchopitelné: cosi se děje (slyšíš hlas větru), ale co způsobuje, vlastně nevíš; možná jen tušíš, že tě nějakým způsobem oživuje, naplňuje, uschopňuje - zlidšťuje....

Jakým způsobem však pochopil Ježíšovu odpověď Nikodém, respektive, jak mnoho ze zde nastíněného mu bylo jasné? Určitě si byl přinejmenším vědom životní důležitosti vody a "ducha". Něco tedy pochopil, pravděpodobně to, že jde o nějaký jiný, jemu ne zcela známý proces - a dožaduje se konkrétnější informace; chce znát "výrobní postup". Jenže ouha! Ježíš se mu málem vysměje!: Ty jako učitel Izraele, jako theolog bys to měl vědět; měl by sis být vědom toho, co je "shůry".

Nicméně tím se dostáváme do velice obtížné situace. Ježíš vskutku klade na Nikodéma nemalé nároky. "Shůry" je především prorocké slovo, jež pochází od Boha; *dvar Adonáj* je pečeť, kterou má obsahovat každý prorocký výrok, tak jak je máme v Bibli, kterou měl už i Nikodém![4] Ovšem proroci se už nevyskytují, jsou věcí minulosti. Proto pravděpodobně už pre-talmudický traktát *Avot* konstruuje posloupnost autority, která nahrazuje proroky a vede až ke shromáždění učenců doby soudobé. Ale to už není přímé slovo boží - jen posloupnost autoritativních výkladů. Komunikace mezi nebem a zemí už nefunguje - Židovství se postupně proměnilo v náboženství minulosti, institucí a tradice. A Slovo také není možno nahradit něčím jiným, protože to by bylo nevyhnutelně na nižší úrovni; pro Izrael nejsou možná pohanská orákula, haruspicia, natož animisticko-šamanské splynutí s přírodou a jejími ději, které snad do jisté míry mohou komunikovat s "nebesy". To, co Izrael kdysi měl, to nyní nefunguje, a co by snad fungovat mohlo, není přípustné - a není přípustné z dobrých důvodů.

Skrze nic z toho tedy komunikace "toho dole" s "tím nahoře" není možná. Magické prostředky na ni nestačí a Slovo v té podobě, v jaké se stávalo vnímatelným prorokům, už také není vnímáno. Co zbývá? - Úlohu zprostředkovatele na sebe musí vzít celá *bytost.* A jaká bytost? - Nuže to máme v textu ne zcela jasně, jen v náznaku. Je to bytost, o níž hovořil Ježíš často: **Syn člověka**. Kdo tato bytost skutečně je a nakolik je totožná se samotným Ježíšem, je otázka daleko přesahující možnosti našeho výkladu. My zde můžeme maximálně posbírat vjedno to, co o ní zjišťujeme zde, z textu tohoto úryvku. Tak za prvé je to bytost, jež *sestoupila z nebe* a podle všeho má také možnost/schopnost se tam vrátit - může tedy komunikovat oběma směry. Tato bytost je nepochybně lidská - je to Syn *člověka*.[5] Zároveň má nějaký důležitý vztah k Bohu, neboť ho Bůh

4 Starozákonní kánon byl formálně uzavřen na synodě v Javne po první židovské válce, ovšem už po desetiletí ba staletí byl prakticky neměnný s mírnými odchylkami u různých židovských skupin.

5 Výrazy s hebrejským *ben- (*aramejským *bar-)* tvoří v obou jazycích též druhová jména - označení druhu, nebo jen nositele vlastnosti - "synové lví" jsou lvi, "synové moudrosti" jsou mudrci atp.

"dal". (Jenom jsem si dovolil v textu zkorigovat přehnané zdůrazňování tohoto vztahu, které je u překladatelů běžné, tím, že jsem upozornil na slova, která v řeckém textu nejsou.[6]) Při poněkud odvážném zjednodušení můžeme tedy říci, že Syn člověka je zároveň syn boží.[7]

Tato bytost - možná obecná bytost člověka, možná nějaká zvláštní bytost s člověkem a lidstvím spjatá - je tedy uschopněna ke komunikaci mezi zemí a nebesy, mezi světem nahoře a světem dole. Pak následuje pozoruhodný - a přiznejme si, poněkud temný - poukaz na zvláštní událost, jež se udála během putování Izraelců po poušti. Jakými tvory byli tehdy Izraelci napadeni, už nemůžeme dnes určit - mluví se o nich zároveň jako o hadech, zároveň jako o "létavcích". Snad tato "obojživelnost" byla zde zvolena Ježíšem pro Nikodéma za *tertium comparationis*, ale zůstává to v tomto smyslu velmi nejasné. V jiném smyslu, totiž s ohledem na celkovou kompozici Janova evangelia jí naopak rozumíme dobře. Jan mluví velmi často o konci Ježíšova života paradoxně jako o "vyvýšení". V tomto vyvýšení je Ježíš zároveň zabit, zahuben ovšem zároveň zjeven, ukázán veškerému národu. A v tomto smyslu funguje korespondence s hadem namotaným na hůl, vyzdviženým z jeho prostředí a tím zahubeným, poměrně dobře.

> Zde musíme udělat odbočku ke konceptu, který se poznenáhlu vynořuje v pozdně antickém židovství a je jím osoba *Mesiáše*. V samotném židovství se o ni - nejen tehdy ale ještě dlouho později, vedly četné spory, my ji tady ale snad můžeme zachytit v raném stádiu jejího vývoje. *Pomazaným* Jahveho byl především *král* anebo aspoň vůdce (po biblicku *soudce)* Izraelského národa. Někdo takový samozřejmě musel být člověk zcela lidského původu. U Izraelských králů máme většinou dochován jejich rodinný původ, poněkud vágnější jsou příslušné informace v nejarchaičtější knize Starého zákona, v knize Soudců, která pojednává právě o takových *ad hoc* vůdcích Izraele A právě této knize čteme takřka stereotypně vyjádření, že Jahve příslušnou osobu soudce "vzbudil" nebo "poslala Izraeli", často ještě ve spojení s výrazem GOÉL, zachránce.

Vidíme, že to je situace, jež může být dobře pozadím takovéhoto uvažování, jaké se nyní odvíjí mezi Ježíšem a Nikodémem, jakkoli ten už nadobro umlká a z rozhovoru se vytrácí: Ta zprostředkovatelská moc musí vzejít a vzejde z člověka, mezi lidmi se musí někdo takový najít, zároveň ho ale k jeho činům dovede a zmocní Bůh. Je pochopitelné, že čím je administrativní útlak těžší a společnost provázanější - i vazbami s římskou okupační mocí - stává se nalezení takovéto osobnosti těžší, a nadpřirozený božský zásah se jeví tím nutnější

Skoro se divím, že v tomto momentu nevyužil Jan svého oblíbeného stylistického triku a nevložil další Nikodémovu repliku, další "nedorozumění". Protože až do tohoto momentu mohl Nikodém chápat Ježíšovu řeč jako Ježíšovo vyjádření k jeho návrhu; vyjádření, jímž sice odmítá přisouzenou mu úlohu a požaduje za svou spolupráci více - v podstatě uznání za vůdce, přinejmenším duchovního vůdce národa - ano, za nějakého toho božího pomazaného. Za někoho, kdo bude "soudit" Izraele - a možná i "národy" třeba ve smyslu Izaiášova proroctví (Iz 4,2nn; 11,2nn; 41,1 nn; 42,1nn apod.), nebo 2.žalmu.

---

6 Možná zde můžeme učinit jistou paralelu s nejznámějším biblickým příběhem o obětování syna, s obětí Abrahamovou v Gn 22. Zde Bůh nedopustí dokonání oběti a jedním z důvodů může být přeznačení archaické patriarchální představy, že děti svým zploditelům bez výhrady ***patří***. Děti rodičům patří i nepatří - lidmi jsou sami za sebe. Na druhé straně vše na světě patří nějak Bohu, takže si může dovolit "dávat" vlastně cokoli z oblasti světa komukoli. Takováto úvaha dále rozvolňuje vztah zde jmenovaného *Syna člověka* k BOhu. Oním "jednorozeným Božím" může být vskutku člověk, anebo člověk jakožto duchovní kvalita a předobraz, jak tomu dost často rozumí gnóze.

7 Tomu by se ale dalo právě ve smyslu předchozí poznámky rozumět tak, že *Člověk* (ať už s velkým či malým č - příslušník a reprezentant lidského druhu) *je syn boží*!

Jenže celou tuhle představu - pokud v Nikodémovi vůbec vznikla - Ježíš vzápětí boří: Jeho poslání není k "národu", ale k lidem, nikoli k celku, v němž lidé ztrácejí svou osobnost, ale k jednotlivci. V tomto smyslu je jednak univerzální - jako světlo, jehož šíření je všesměrné a prakticky nelze zastavit, jenom výjimečnými protiopatřeními,[8] jednak zcela v moci jednotlivců, kteří sami zvolí, jak se vůči němu zachovají. A - lidé nepotřebují napravit, usměrnit, proskenovat svědomí, perlustrovat je očima vševědoucí a všeorganizující orwellovské moci, jakkoli i v duchovním smyslu, tedy ***soudit*****,** leč vnitřně posílit jejich vlastní lidství, svobodné lidství a jeho schopnost samostatně vytvářet nové věci, a samostatně se vyvíjet k širší a vyšší odpovědnosti, ke vzájemnosti, solidaritě a lásce. Kdo to neudělá, "nepůjde ke světlu", má ovšem velkou šanci, že spadne pod moc "vládců tohoto světa" a ti s ním udělají všechno to, co jsme právě popsali v minulé větě a ještě možná mnohé jiné.

Komunikaci mezi nebem a zemí tedy zajišťuje něco tak jemného a tak univerzálního jako je voda a duch. Ty jsou tu pro všechny a žádné pozemské struktury je nezajistí ani nejsou schopny regulovat jejich příděl. Jedině člověk ve svém lidství – ten, jenž je vpravdě synem člověka - je dokáže uchopit a využít. Nelze se jich však "zmocnit" v tom smyslu, že by se staly něčím majetkem a zvyšovaly jeho moc.

8 Někdy si říkám, co práce to stojí provozovatele různých komerčních staveb, hlavně supermarketů, které bývají v moderní době hodně ze skla, aby svou budovu uchránili před jakýmkoli možným přístupem světa - stěny oblepují nejrůznějšími fóliemi, používají kouřové sklo, žaluzie, vše možné; a aby pak vítězoslavně v nich rozsvítili své světlo umělé